

Erdélyi Örmény Gyökerek - Füzetek

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

a Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása havonta megjelenő kiadványa

III. évfolyam 1999/26 szám
1999. április

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén délután 17 órakor- hívottan és hívatlanul - mindenkit szeretettel vár klubdélutánjaira a Budapest V. Semmelweis utca 1-3. I. emeleti zeneterembe.

Április - gondolatok az örmény liturgiából

A liturgia elején már felhangzik, de a továbbiakban is sokszor:

Pap: **Békesség mindnyájatokkal!**

Hívek: **És a te lelkeddel!**

Diakónus: **Imádunk Téged, Istenünk!**

Hívek: **Előtted, Uram!**

Megint a béke kívánása kerül előtérbe, de ugyanakkor fontos, hogy Isten előtt imádással jelenjünk meg, Igaz, hogy Istent nem látjuk, de hitünk szerint Ő lát minket és ismeri szándékainkat.

dr. Sasvári László

De az erdélyieket szüntelenül náluk hatalmasabbak környékezték, minden nap megkapták a figyelmeztetést, hogy „mások”, mint akik országának felettük.

A kisebbségi lét felelőssége

Válasz egy töprengésre

Magyarországon többször is megkérdezték már, hogy megtanítottam-e a gyermekeimet magyarul. Természetesen olyan emberek kérdezték ezt, akik személyemre vonatkozólag kevés információval rendelkeztek. A legnagyobb meglepetésükre azt válaszoltam, hogy nem. Hogy meglepetésüket eloszlassam, egy kis magyarázatot is fűztem hozzá, mégpedig azt, hogy őket nem kellett megtanítani magyarul, mert ők magyarnak születtek! Ők tehát nem „esetleges magyarok”.

Ha megvan a megmaradás szándéka, akkor a módszerek, ha nem is könnyen, de megteremthetők az önmegőrzéshez. Mindenekelőtt az otthonnal való kapcsolatteremtésben és kapcsolattartásban. Ha így mérlegelünk, akkor pontosan tudjuk, hogy a magyar nyelvet, a kultúrát, a hagyományt és

a szellemi hagyatékot hogyan kell megőrizni.

Lehet-e valaki magyar anélkül, hogy beszélne a nyelvet? Ezzel az elmélettel játszadozik Európa több politikusa is: megpróbálják beolvasztani a kis népcsoportokat úgy, hogy csak érzelmi alapokon kötődjenek az anyanemzethez. Ezt így, sajnos, a jómódú Ausztriában is sokan elfogadják, sőt, természetesnek veszik olyannyira, hogy mások számára is próbálják bebizonyítani ennek létjogosultságát.

Jelenleg is azt tapasztaljuk, hogy elsősorban a nyugati demokráciák talaján törnek elő a vallási és nemzeti kisebbségek sérelmeiktől fűtött indulatai. Itt megvan annak a lehetősége is, hogy a kis népcsoportok, mint például az ausztriai magyarok, a megmaradáshoz való jogot követelhetik maguknak. De mivel ezeket a jogokat és a megmaradás módját az Ausztriában működő magyar szervezetek mind másképpen értelmezik, kialakulnak egyrészt érdekszövetségek, másrészt megteremtődnek az ú.n. *másképp* gondolkodók, és állandó problémát jelent, aki és ami "más". A kosárnyi csirke között a többiek azt verik állandóan, amelyik más. De hogyan lenne gyenge az ilyen, hiszen mindenki üti, elúzi az ételtől! Érdekes, hogy a diaszpórában élő magyarok között is az erdélyiek annyira "mások".

Mi erdélyiek, ez az annyira "más" népcsoport abban a pillanatban születünk meg, amikor - legyünk bárhol a világon - áthat szülőhazánk szelleme, lelke, tudata. Bár nincs főhatósága, nincs meg a teljes cselekvőképessége, mégsem élhet teljesen más közösségi szempontok szerint, mint a szuverén anyanemzeti közösségek. Egy dunántúli vagy alföldi magyar automatikusan, beleszületetten az; a légkör, amely körülveszi, nem idegen neki, közösségi életberendezkedése a megszokott folytonosságon nyugszik.

De az erdélyieket szüntelenül náluk hatalmasabbak környékezték, minden nap megkapták a figyelmeztetést, hogy "mások", mint akik országának felettük. Nekik minden mellőzésből és minden bántalmazásból újra meg újra meg kellett születniük magyarnak. Teljes bizonyossággal állítható, hogy az ilyen környezetből származó egyénknél erős, megingathatatlan öntudat alakult ki. Az erdélyi magyar nem tekintette a kisebbségi sorsot olyanak, mint a többségi magyar az ő sorsát: magától értetődőnek. És ha a románok hagyták volna békében élni, elrenyhült volna, talán el is veszett volna. Az itt élő magyarság kellő erdélyi önismeret nélkül kallódó nyáj lett volna csupán. Az ilyen önismerettel fenntartott felelősségnek roppant terheit alig lehetett volna elviselni, ha nem az isteni törvény támasztja meg. Tehát kijelenthetjük azt, hogy az erdélyi kisebbség közéletévé védelmező, vallásos tartalommal is volt telítve. Az ilyenszerű létfelfogást sem nélkülözheti a szórványmagyarság, sőt, éppen az ilyet kellene értékelnie napjainkban!

Ez a magatartás sors volt, tehát isteni rendelés, olyan együttélési forma, amelyet magasabb rendelés folytán kellett kialakítani az erkölcs követelményeinek megfelelően.

Ezen a beidegződésen nem lehet egy intésre változtatni, senki kénye-kedvére. Még akkor sem, ha ez kényelmetlenül érinti bizonyos személyek elveit vagy identitását.

Dr. Száva Tibor

("Bécsi Napló" -1999. március, XX. évfolyam, 2. szám)

rétháti Kövér Ilona

Egy marék szürke por

Schweine Ungarn és átkozott német!
és tülekedés és por és szekér és autó
húsvéti harangszó, bomba robban,
csordát hajtanak, a szívem dobban
ezt is viszik!
Mért jöttem és hova megyek!

Schweine Ungarn és átkozott német!
és piszok és por és elakad a szekérsor
várjon az eleje, elvesztjük egymást! Hamar orvost!
Egy asszony szül! Úristen! Itt, most!
tankcsapdák, felrobbantott hidak
lógós katonák, rémült emberek...
Mért jöttem és hova megyek!

Schweine Ungarn és átkozott német!
és repülő és tankok, szorongó éjszakák és rémült nappalok...
Hol van a szó: Hazádnak rendületlenül...
Hol van, aki áll, mikor minden összedül?
Hol vagy Hazám, Hazám, Te mindenem?
Egy marék szürke por, a határon szedtem fel,
ez a hazám.

Hintsétek rám, ha már nem megyek...

(1945. március-április emlékére, 1965)

Merza Gyula

Az örmény betelepülés története Magyarországon

(folytatás az előző számból)

Volt idő, mikor csak Szamosújvárt annyi segédlelkész működött, számszerint kilenc, mint ahány tagból jelenleg áll az egész világi örmény papság együttvéve. A Mechtáristák velencei rendháza Erzsébetvároson már több, mint száz éve fiókszárdát és templomot emelt, hol jelenleg is két szerzetes működik, míg a bécsi rendház Szamosújvárt a *Lukácsi* féle örmény katolikus fiúárvház felügyeletét 3 tagjával látja el. Ennek fejében a hála mindenkor vezetett magyarhonos örményeket is e kiváló szerzet kebelébe, melynek élén Bécsben ez időszerint is szamosújvári születésű főapát áll.

Ami az örmény nyelvet illeti, azt társalgásul manapság a lelkészeken kívül jóformán csak a legöregebb egyének beszélnek, azonban az ősök iránti kegyeletből még egyes intézetekben tanítják, a budapesti egyetemen pedig az örmény nyelv és irodalomnak van docense a kitűnő nyelvtudós, *dr. Patrubán Lukács* személyében.

Nem volna teljes ez az összefoglaló ismertetés, ha meg nem emlékeznénk az újvidéki örmény

plébániáról is. Ez úgy keletkezett, hogy 1739-ben a törökök Belgrádot elfoglalván, az onnan kiűzött katolikus családok, kik közt sok örmény is volt, *Erzerumi* Jakab vezetésével a szomszédos magyar területre menekültek.

Ez a híveiben azóta megfogyatkozott örmény telep, melynek jelenleg is papja és temploma van, az ötödik Magyarországon. Különösen mint misszióállomásnak azért van jelentősége, mert lelkésze a bécsi Mechitárista rend tagja lévén, Róma felhatalmazásából a romániai, szerbiai és bulgáriai örménykatolikusok vallási szükségleteit is ellátni köteles.

1868. december 1-én tartotta a magyar országgyűlés azt az emlékezetes ülést, melyen Szamosújvár mindkét követének jelentős szerep jutott. Ugyanis *Simay* Gergely, utóbb polgármester, majd törvényszéki elnök indítványára *Gajzágó* Salamon képviselőházi alelnök (később áll. fővámszéki elnök) elnöklete alatt hozta meg a Ház azt az egyhangú határozatot, mely az örmény-katolikus egyház önkormányzati szabadságát és jogegyenlőségét törvénybe iktatta.

S jóllehet néprajzi szempontból folyton halványul a hazai arménizmus, mindazáltal érdemes az örmény sajtóságokat még ma is megfigyelni. Ugyanis miként a versszak végén a visszatérő rím, akként tör elő az elmagyarosodott örmény néplélekből is időszakonként az átöröklés (atavizmus) talányszerű törvénye. Hiszen csak így érthető, hogy midőn ez a keleti néptöredék a két aradi vértanúval együtt három tábornokot (*Kiss, Lázár, Czetz*) adott a magyar szabadságharcnak, egy kormányelnököt (*Lukács László*) és négy minisztert (*Gorove, Lukács Béla, br. Dániel, br. Lukács Gy.*) a magyar államnak: ugyanakkor három érseket (*Ákontz-Kövé, Esztergár, Govrik*) adott örmény rítusának is.

S viszont a hazai örmény "náció" kebelében csak úgy születhetett egy *Hallósy* Kornélia, a "magyar csalogány" és egy *Csiky* Gergely, a korszakos magyar drámaíró, ahogy egyidejűleg két rajongólelkű armenista tudós is támadt ugyanonnan, úgymint *Lukácsi* plébános, az örmény püspökség eszméjének lelkes harcosa, és *Szongott* tanár, az "Armenia" folyóirat páratlan buzgalmú megteremtője.

Vagyis mindez legtalálhatóbb és legrövidebb magyarázatát abban leli, hogy az örmény fajnak hazánkban két, nemzeti védőszentje van, t.i. az államalkotó magyar király, *Szt. István* és az örmény kereszténység apostola, *Világosító Szt. Gergely*. Utóbbinak emlékűnépét, mely pápai rendelet szerint a pünkösdi utáni negyedik szombatára esik, a magyarországi örménység is országszerte mindenütt nagy kegyelettel megüli.

Ezen évforduló alkalmával a szamosújvári körmeneten kibontják az ősi zászlót és a nép ajkán megcsendülnek a *Szt. Gergely*-kultusz ezredéves sárágánjai, melyek a keleti egyházi zeneköltészet legremekebb zsoltárai.

Az érzületében és jórészt családneveiben is elmagyarosodott mai örmény nemzedékeknek a hazafiságon és mély vallásosságon kívül szintén kiváló polgári erényei a példás családi élet és a kitarító szorgalom. Hazafias, emberbaráti, kulturális és egyházi célokra pedig az örménységnek számarányát messze túlhaladó áldozatkészsége ismeretes.

Íme, rövid vázlatban ez az örménység 260 éves múltja és jelenlegi helyzete a magyar nemzet védő karjai között a Kárpátok ölen megtalált és forrón szeretett végleges hazájában, hol áldja, vagy verje sors keze, élnie-halnia kell.

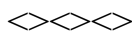
(Az "Armenia" 1913-as évfolyamából)

Merza Gyula

író, armenológus 1861-ben született Kolozsvárott, ugyanitt hunyt el 1943-ban. Kolozsvárott és Bécsben orvosegyetemre járt, de ezt félbehagyva gazdálkodással és turisztikával foglalkozott. Az Erdélyi Kárpát Egyesület egyik szervezője és főpénztárosa volt, a kolozsvári Néprajzi Múzeum igazgatója, az Erdély c. folyóirat szerkesztője. Fontosabb munkái *A hazai örménység jövője* (1896), *Örmény püspökség* (1896), *Az örmény kereszt* (1902), *Az örmény település története Magyarországon* (1913).

(A Révai Lexikon és a Magyar Életrajzi Lexikon

alapján)

Szomorújelentés

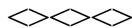
P. Fogolyán Miklós Lukács

mechitarista szerzetes, gyergyószentmiklósi lelkész

1999. április 7-én hajnali 6 órakor Olaszországban visszaadta lelkét teremtőjének.

Gyászolja az egész magyarörmény közösség, úgy Magyarországon, mint Erdélyben.

Lapzárta után érkezett

Kedves Olvasó!

Bizonyára feltűnt, hogy kissé más külalakkal jelenik meg áprilisi számunk. Több ez, mint csak a küllem változása. Jelzi a Füzetek kiadójának változását, egyúttal az ezzel összefüggő szervezeti változásokra is felhívja a figyelmet.

1999. február 4-én ugyanis az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kezdeményezésére a Budapest II. kerületi, VI. kerületi (Terézvárosi), a IX. kerületi és a XI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzatok, valamint az EÖGYKE társulást hozott létre **Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása** néven.

A Társulás megkezdte működését a Társulási Tanács létrehozásával, amelynek elnöke dr. Issekutz Sarolta, elnökhelyettese Szongoth Gábor lett.

A Társulás az örmény kultúra és hagyományok ápolása feladatainak közös megoldására jött létre. Valamennyi társult szervezet megtartotta minden vállalt feladatát, a társulás révén azonban - az így koncentrált pénzeszközökből - mód nyílik a programok közös szervezésére, több színvonalasabb rendezvény, kiállítás rendezésére, könyvek kiadására.

A Társulás célja tehát, hogy közös anyagi alapot képezve, közös iroda működtetésével, közösen oldjuk meg kulturális feladatainkat, ezáltal költségtakarékos módon, de színvonalasabban mutassuk be kultúránkat. A gazdaságosság mellett fontos célunk az ellenőrizhetőség, átláthatóság biztosítása.

A Társulás egyúttal politikai elkülönülést is jelent az 1999. január 3.-án antidemokratikus módon létrejött Országos Örmény Önkormányzat vezetésétől. Mi nem akartuk - az országos vezetésből azonban minket kizártak. Így a hazai, magyar anyanyelvű, erdélyi származású örmény többség országos képviselő nélkül maradt. Az általunk létrehozott Társulás különösen ezen hazai, magyar anyanyelvű, erdélyi származású örmény többség érdekében kíván tevékenykedni, kultúrájával foglalkozni.

Lényeges feladatának tartja az erdélyi örmény társadalmi szervezetekkel, szerveződésekkel való kapcsolattartást, épített műemlékeink, műtárgyaink megmentését itthon és Erdélyben, örmény szertartású katolikus egyházunk védelmét Budapesten és Erdélyben.

Társulásunk nem titkolt célja, hogy a hazai örménység történelmére, jelenlegi helyzetére vonatkozóan felvilágosítást folytasson és ezáltal visszaszerezze a történelmi (magyar anyanyelvű) kisebbségen belüli többség méltó helyét a minimális számarányt jelentő örmény-örményekkel szemben. Senkit sem akarunk megfosztani örmény származásától, de nem engedjük, hogy örmény gyökereinket olyanok kérdőjelezzék meg, akik történelmünket, kultúránkat, egyházunkat sem ismerik.

A Társulás nyitott olyan jogi személyek számára, amelyek célkitűzéseinket, szabályzatunkat elfogadják. Célunk, hogy együttműködjünk minél több jogi személlyel, akár csak egy-egy feladat megoldására is.

Az előbbiek következtében változás állt be az "Erdélyi Örmény Gyökerek - füzetek" tekintetében is. A havi kiadványt a Társulás vette át, Dávid Csaba újságíró nevezte ki főszerkesztőnek.

A Füzetek azonban megtartja eddigi eszmeiségét, de igyekszik bővíteni kulturális kínálatát. A társult szervezetek programjait is bemutatva-ajánlva tágabb kínálatot nyújt az olvasónak.

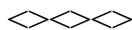
Ugyancsak a Társulás vette át a Fővárosi Örmény Klub üzemeltetését. Változatlanul minden hónap 3-ik csütörtökén 17 órakor találkozunk ezentúl is, a Magyarok Világszövetsége Magyarok Háza (Budapest, Semmelweis utca 1-3.) I. emeleti zenetermében. A hely szelleme, származásunk, kulturális elkötelezettségünk - és ezek szerves egysége továbbra is fontos számunkra.

Végezetül leszögezni kívánjuk, hogy célunk változatlanul a hazai örmény kisebbség túlnyomó, kb. 95 %-át kitevő történelmi örménység érdekképviselőtének szervezése, amely a jelenlegi Országos Örmény Önkormányzattal nem megoldott. E cél érdekében megteszünk mindent, hogy visszaállítsuk az őseink által több évszázada kivívott elismerést, amelynek eredményeként büszkén állapíthatjuk meg: a magyar-örménység nemzetalkotó tényező. Nem engedhetjük, hogy méltatlan emberek méltatlan eszközökkel sértsék jó hírnevünket, jószándékunkat, jogtalan, hatalmi érdekeik céljából.

Kívánunk minden kedves olvasónak kellemes időtöltést Füzetünk olvasásához, amelyhez igyekszünk tartalmas, múltunk, jelenünk megismerését szolgáló olvasnivalót nyújtani. Ennek segítségével továbbra is várjuk leveleiket, cikkeiket, küldeményeiket és hirdeteiket.

dr. Issekutz Sarolta

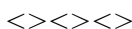
Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása,
a Társulási Tanács elnöke, felelős kiadó

Örményhálózat

Csikvidéki örmények ismerkedő találkozóját kezdeményezte a közösség újjáalakult szervezete, a *Szentháromság Alapítvány* (1999. március 20-án). Szép számmal jöttek a Szakszervezetek Művelődési Házába az örménymagyarok, családtagjaik és szimpatizánsok. *Ajtony Gábor*, az Alapítvány vezetője a szervezet tevékenységét ismertette, a célkitűzéseket, az örménymagyar közösség ideit, tervezett kulturális eseményeit vette számba. Bemutatták az igen szerény költségvetés tervezetét is: tevékenységük folytatásához az örménység helybeli szervezete alapvetően csak a tagdíjakból összegyűlő alapokra számíthat. A hangulat oldódott, amikor a jelenlévők szóltak egy-egy mondatot önmagukról s a kialakult, kötetlen beszélgetést *Beder Tibor* főtanfelügyelő rögtönzött kiselőadása követte az erdélyi örmény történelemről és azonosságtudatról, valamint a magyarországi örményekkel való kapcsolatáról, a témakörben tapasztalható bonyodalmakról.

(*hír az Internetről*)

Kedves Barátom!

A tavasz ígéretével, kikelet- avagy böjtmás havának 18. napján ismét összejöttünk. Bizony, a Sándorok nem kényeztettek el bennünket, mert meleg helyett csípős szelet hoztak. De azért Isten éltesse őket.

A terem megtelt és a viszontlátás öröme átmelegített minket.

Nem is tudom, hogyan kezdjem beszámolómat, olyan nagy élmény részesei lettünk. Erdélyi atyánkfia - hisz' minden erdélyi székely vagy magyar atyánkfia -, Szervátiusz Tibor szobrászművész látogatott el hozzánk kedves párjával, Szervátiuszné Barna Klára asszonnal. Valóban nem mindennapi dolog ilyen nagynevű művésszel találkozni. Klára asszony - újságíró lévén - jól kérdezett és sok mindent megtudhattunk a művész életéről, abból az időből is, amikor még Erdélyben élt.

Miközben Szervátiusz Tibor halk szavát hallgattam és fegyelmezett, zárt mozdulatait néztem, szinte a szobraim láttam magam előtt. Mintha őt is egy kemény, időtálló fából - talán vasfából? - faragta volna a Teremtő. Néhány nap múlva, amikor kedves meghívásuknak eleget téve többen felkerestük a műtermét, ez az érzésem megerősödött. Szobraiban őt véltem felismerni, bármilyen címet is viseltek.

Félbeszakítottam önmagamot, pedig a klubdelutánról akarok Neked írni. Klára asszony versekkel is megörvendeztetett minket, Petőfi Sándort és Wass Albertet idézve közénk, 1848-49-re emlékezve és emlékeztetve. Mindkét költő igaz tanítónk, és példaképünk lehet szabadság- és hazaszeretet dolgában.

Végül Sarolta asszony és a jelenlévők tettek fel kérdéseket a művésznék és szokás szerint oldott, közvetlen beszélgetéssel ért véget a nem mindennapi élményt nyújtó délutánunk.

Szeretettel és barátsággal gondolok Rád

Ilona

Budapest, 1999. március

Benedek Katalin

Balladás múlt, balladás jelen

Márciusi összejövetelünkön - mint már oly sokszor - ismét jeles személyiséget üdvözölhattunk a Klub estjén.

Századunk egyik legkarakteresebb szobrászművésze, Kolozsvári Szervátiusz Tibor látogatott hozzánk. A művészeti és a személyes - valamint az ezekkel összefüggő, a nemzeti kérdéseket érintő, emocionális mozzanatokban gazdag esti beszélgetés szervezője, háziasszonya ezúttal is dr. Issekutz Sarolta volt. Az esemény fontos szereplőjeként üdvözölhattuk Szervátiusz Tiborné Barna Klárát, aki az előbb említett kérdésekről társalgott férjével, s közben előadóművészként is bemutatkozott lelkes társaságunknak.

Petőfi Sándor és Wass Albert verseivel illusztrálta vendégünk forradalmisághoz, nemzettudathoz, Erdélyhez fűződő elkötelezettségét, érzéseit, gondolatait.

A találkozó fő vonulatát az 1848-49-es szabadságharc, valamint a művész Petőfi-képe, magyarsága adta. Szomorú tényként valamennyien egyetérthettünk a megállapítással: az elmúlt tíz évben elsikkasztották a poétát.

A szobrász Petőfije nem a sokak által ábrázolt, megformált, megénekelt 48-as, márciusi ifjú, hanem a drámai, a szabadságharc utolsó hónapjaiban Erdélyben élő költő.

Plasztikai megfogalmazásban, halálában áll előttünk a zseni, akinek élete áldozata az, hogy beteljesíti, amit vállalt. Fizikai valója ugyan megsemmisült, de szellemi ereje tovább él és hat.

Mitikus nagyság. A nemzet függetlenségéért küzdött s egyben a nemzet megtestesítője: a magyar nem tűrte, nem tűri a rabigát, állandó, folyamatos harc az élete.

Ugyancsak jelképnek tekinthetjük Dózsa Györgyöt (a művész megrázó erejű alkotása a Magyar Nemzeti Galériában látható), Budai Nagy Antalt, a Rákócziakat és 1956-ot, az ő reinkarnációjukat.

Hallhattuk Szervátiusz Tibor "Ispánkút" című, irodalmian cizellált írását az eszméről, a helyről, ahol Petőfi befejezhette életét, s ahol ily módon forradalmunkat is eltiporták. Az alkotó három és fél méteres faszoborral állít emléket a Segesvártól nem messzi helynek, szabadságharcunk bukásának, a költőnek, s egyben a történelmi és jelenkori Erdélynek - ahol a kettősség, az idegen és kommunista uralom alatt, azonos hőfokon élt a szabadságérzet.

A rendületlenül álló Petőfi maga a magyar sors: állva fogadta a halált, megmerevülve, jelképezve az elpusztíthatatlanságot.

A beszélgetés másodvonulatát a neves útmutatók, nemzet-őrzők, *létszobrok* felidézése jelentette.

Ady Endre, Szabó Dezső, Németh László, Bartók Béla, Kodály Zoltán neve hangzott el. Ők azok, akik a szobrász világnézetének kialakulására legdöntőbben hatottak.

Szellemisségüknek benne kell lennie a megmunkált anyagban, így jöhet létre az a szintézis, amely - elsősorban a "szocreál" idején - a világtól akkoriban elszigetelt Erdélyben a megtartó erőt, a bizodalmat és a követendő példát jelentette.

Szervátiusz Tibor a gyimesi hegyek tetején sziklába álmodta műveit.

Talán egyszer szabadtéri múzeum, a szobrok erdeje hirdetheti ott a balladás múltat és balladás jelent.

A művész bevallotta, hogy a mai napig a szülőföld inspirálja, és - amint könnyeivel küszködve megjegyezte - mai napig sem tud leszámolni önmagában azzal, hogy onnan eljött.

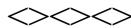
Természetes, hogy fokozott figyelemmel öveztük vendégünk örmény gyökereire vonatkozó szavait: Megtudtuk, hogy anyai ágon a Lukács-család leszármazottja. Nagyapja állomásfőnök volt Erzsébetvároson, nagyanyja Barabás-lány.

A millenniumi tervekről is szó esett, értesülhettünk a "Szentkorona" című nagyszabású emlékmű-tervezetéről, a "Jövő évezred kapujá"-ról és a Szent István-szoborról.

Befejezésül Szervátiusz Tibor növelte a bennünk élő reményt és bizalmat, a fiatalság ébresztő lendületébe vetett hitet és azt a vágyat, hogy a negatív, tiltó erők elsorvadnak, nem folytatódnak.

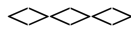
1999. április 10-én, szombaton nyílt meg Szervátiusz Tibor szobrászművész kiállítása a Szent Korona Galériában (Székesfehérvár, Liszt Ferenc utca l.)

A kiállítás június 13-ig tekinthető meg keddtől péntekig 10-12 és 14-17 óráig, szombaton és vasárnap 10-12 óráig.

„A XIX. század kezdetén, Grúzia elfoglalása után Örményország északi határán már Oroszország állt. Az orosz-perzsa háború következtében 1828-ban Örményország keleti részét, majd az orosz-török háború után, 1878-ban az északi részt is Oroszországhoz csatolták; ezekre a területekre kezdtek beköltözni törökországi és perzsiai örmények; az 1870-es mezőgazdasági reform enyhítette a földművesek közötti forrongást, a fokozódó iparosítás pedig hozzájárult az ország fejlődéséhez. A török fennhatóság alatt marad örmény ország részben a hátrányos megkülönböztetés és üldöztetés az örmények között egyre fokozódó feszültséget és lázadásokat okozott. A berlini kongresszus 1878-ban kötelezte Törökországot olyan reformok megtételére, amelyek az örményeknek több jogot biztosítanak, de ezeket nem valósították meg. 1895-96-ban a törökök és a kurdok tömeges mészárlást hajtottak végre az örmény népességen, amelyek még nagyobb méretekben megismétlődtek 1914-15-ben és az örmények tömeges deportálásával jártak együtt.”

(lexikoncikk részlete)

Merre van Rigómező

avagy: melyik térképet nézegessük?

- Ne nézd a térképet, édes öcsém! - tanácsolja hetvenötéves ismerősöm, a magas, ősz hajú férfi, akinek (erdélyi örmény szokás szerint) szegről-végről rokona vagyok.
- Nézz inkább a saját fejedbe.

Miután fél évszázadosan szinte kölyök vagyok hozzá képest, szót fogadok. A térképet elő sem veszem, hogy Rigómezőt keressék. Inkább családi fényképeket nézegetek.

Mit is keresnék a térképen? Rigómezőről annyit tudok, hogy ott 1448 októberében csata zajlott a török ellen, ez volt Hunyadi János alig néhány vesztes csatája közül az egyik, menekülés közben foglyul is ejtette őt Brankovics szerb despota, akiről viszont Erkel Ferenc irt operát négy évszázaddal később. (Persze, már előtte is folytak ott csaták, például Murád szultán ellen, meg aztán az I. világháború sem múlt el nyom nélkül a Rigómező felett, dehát minek bonyolítsuk a dolgot.) Annyi bizonyos, hogy a Rigómező a szerbség bölcsője. És az is bizonyos, hogy mai, közismert neve: Kosove Polje, azaz Koszovó. De hol voltam én 1448-ban? És hol van az a

Koszovó? Ott ugyanis évszázadok óta albánok laknak, a szerbségnek ez bizony fáj, mert az egykori, történelmi szülőföldet nehéz "letudni". Ráadásul az albánság egy ideje terrortámadásokkal igyekszik felhívni magára a figyelmet, és fegyverrel próbál a jogfosztottságból kitörni. Nos hát, akárhol is van Koszovó, máris "témánál vagyunk". Hol, kinek, mihez van joga? Avagy: ki mire képes? Szinte könnyes szemmel nosztalgizhatunk, volt ilyen műsor egykor a magyar tévében: "ki mit tud?"

De vannak egyéb idézetek is, például:

"Ha továbbra is megelégszünk a helyi kivégzésekkel, hogyha a tisztogatás nem lesz általános és végleges, károkat okoz nekünk. Ezért az örményeket föltétlenül ki kell irtanunk, hogy hazánkban egyetlen egy se maradjon és Örményországnak a neve is eltűnjön. Háború van, így erre kiváló az alkalom." De zűrös ez a világ... hiszen ezek a szavak egy török szájból hangzottak el, 1915-ben.

Tanultak belőle mások is, lett aztán Endlősung. „Milyen lakonikusan hangzik egy-egy mondat, könyvidézet: "Az 1894-1896ban, majd az első világháború éveiben Törökországban a szörnyű pogromok másfél milliónál több áldozatot követeltek, s ezekben az időkben külföldre menekült sok tízezer örmény család." (Gombos Károly szövege 1972-ből.) "Szörnyű pogromok..." - mi van a jelzős szerkezet mögött? Belegondolni lehetetlen.

Az én Rigómezóm ezek szerint valahol a "közelben" volna? Nemzetiség, amelyet elnyomnak, pusztítanak, igen... Akadnak efféle emlékeink. Nemzetiség, amely megkísérel terrorral érvényt szerezni jogainak? Hát...hm...! Ezt azért talán mégsem...

Borzadok? Megrémulök? Nem tetszik?

De ha egyszer a világ csak a terrortámadásokra és a gerillaharcokra kíváncsi? (És valójában hajlandó-e rájuk figyelni? Vagy csak időnként és csak bizonyos tájakon?)

Nem tudok válaszokat a saját kérdéseimre. De olvastam már egy dúsgazdag francia örmény kereskedőről, aki 1915 évfordulóján saját házába vacsorára hívta Törökország párizsi nagykövetét, majd a vacsora végeztével vendégét fejbeltette. Emlékeztetőül a "Musza Dag"-ra... Megoldás?

Válaszokat nem tudok. Egyet azonban igen: undorodom a fegyverektől és gyermekkorom óta arra tanítottak, hogy aki fegyvert fog, az fegyver által vész el. Hogy az erőszak erőszakot szül. Sohasem békét. Ugyanakkor pedig elhiszem, hogy "ezeknek" igenis, oda kellett vágni. Igen, igen, de ha a kibombázott gyerekek helyébe képzelem magam, csak az jut eszembe, hogy még tíz éves koromban is felsírtam éjjel, ha mentőautó szirénázott el a ház előtt. Nem véletlenül: a sztálingrádi csata idején születtem, anyatej mellé a légiriadó hangját kaptam első ajándékkul.

Családom fényképein nézegetem a megállapodott, jólétben élő kézdivásárhelyi örmény-magyar polgárokat, akik a gyászt, a testvér, házastárs, gyermek elvesztését ekkoriban már (még?) többnyire a tüdőgyulladás, szívelégtelenség, gutaütés, vagy torokgyík révén szenvedték meg. Néha háborúban, mert azért bőven rángatózott Háromszék táján is a "férfias" fegyverforgatás ebben a században is. És a fényképek közé becsusszant (látszik, rendetlen vagyok) egy cikk, pontosan **tíz évvel ezelőttről**. Olvasom:

"A magyarországi örmények a nagy múltú Ani székesfőváros lakóinak leszármazottai: több mint egymillióan laktak annak idején ebben a városban, mely messze földön híres volt ezeregy

templomáról. Lakói jólétben, magas kulturális színvonalon éltek (...)

Voltak sokan közöttük olyanok is, akik nemcsak szűkebb közösségük, hanem új hazájuk kulturális felemelkedését is igyekeztek szolgálni. A sok közül csak egy példát említsünk meg: 1805. április 12-én Erzsébetváros és Szamosújvár 1300 forintot adott a kolozsvári Nemzeti Színház építésére (összköltsége 58000 forint volt).

A magyar földhöz való ragaszkodásukat hamarosan bejövételük után bizonyították. 1696-ban *Verzár Oxendiusz* püspök vezetése alatt megakadályozták a tatár martalócok betörését az országba. Püspökük fogságba is esett, és csak 1699-ben, a karlócai békével kapta vissza szabadságát. 1703 és 1848 között, amint 1823-ban kelt felajánlásukban olvassuk: »Édes hazánkhoz való tiszta szeretetünk és hazafiúi készségünk jeléül« hadisegedelem címen 195 ezer forintot adtak. (...)

A kiegyezés után az 1848-ban törvénybe iktatott jogegyenlőség alapján megnyílt a lehetőség, hogy az örmények a magyar közélet minden terén elhelyezkedhessenek, a legmagasabb tisztségeket is elérhessék, és kiváló lelki és szellemi tulajdonságaik révén gyarapíthassák a magyar társadalom kiválóságainak számát. *Gróf Teleki Sándor* szerint: »Bírunk közülük államférfiakat, magas hivatalnokokat, jeles írókat, **nyelvünk az ő nyelvük, szokásaink ugyanazok.**« 1915-ben újból megismétlődött az örmények Golgotája. A törökországi Tavros és a szíriai Derzor körül közel 1 millió százezer örmény lelte borzalmas halálát. Európa részvétlenül hallgatott... a magyar örménység azonban gyászolt, és a világháború által megtépázott országunk újból otthont nyújtott a - most a török megszárlásból - menekülő hazátlanoknak. A konstantinápolyi örmény patriárkához pedig adományokat juttattak el, hogy a megmaradt örmény családokat segítse.

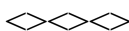
Az első világháború végeztével jelentős változás állt be a magyar örmények életében. Sokan a mai Magyarország fővárosába települtek, s megszakadt az Erdélyben maradt örmény intézményekkel a kapcsolatuk. Azonban kiváló közéleti személyiségek, Gopcsa László, dr. Avedik Félix, Simay Gyula és mások munkája nyomán Budapesten is virágzik az örmény szellemi élet, a klasszikus örmény nyelvű szertartás.

(Mindezeket a részleteket az IPM c. folyóirat 1989. novemberi számából olvasom. Az Örmények sorsa című összeállítás végén pedig a következő megjegyzés: "A szerkesztőség köszönetet mond a Budapesti Örmény Katolikus Lelkészségnek a cikkhez nyújtott segítségért és fényképekért" A fényképek az Aznavour-családot, I. Vazgen pátriárkát, Hollósy Simon festőművészt és William Saroyan amerikai íróat ábrázolják.)

Félreteszem a cikket, és csak-csak tovább nézegetem a kézdivásárhelyi, gyimesbükki, szépvízi családi fényképeket. Némelyik férfiú egyenruhában. (Még ezekről a század eleji, barna színezetű fotókról is "lejön" az a bizonyos csukaszürke szín..., amelyben magyarok - köztük magyar-örmények - masíroztak a "férfias, dicsőséges" front, vagyis a háborús pusztulás felé.)

Öreg ismerősöm tanácsát követve: nem keresgélem tovább Koszovót a térképen. Hiszen itt van, a fejemben.

d.cs.

Tájékoztató

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület minden hónap 3. csütörtökén du. 17 órától összejövetelt tart Fővárosi Örmény Klub címmel a Magyarok Háza I. emeleti zenetermében (Budapest V. Semmelweis u. 1-3). A klubdelutánok előadásait írott formában minden hónapban megjelentetjük az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetekben 800 példányban, aktuális hírek és információk mellett.

A Füzetekben lehetőség van hirdetések megjelentetésére is. A lap teljes oldala egy alkalomra 11.000 Ft., 1/2 oldal 6.000 Ft., 1/4 oldal 3.000 Ft. (1/1 oldal: 120x165 mm, 1/2 oldal: 80x120 mm - fekvő -, 1/4 oldal 60x80 mm - álló. Megbeszélés szerint álló fél oldal és fekvő negyed oldal is megvalósítható.) Az egyesületnek számlaadási joga nincs, a hirdetés megjelenéséért a fenti összegek a költségekhez hozzájárulás formájában fizethetők. A hirdetések szövegét mindig hónap végéig kérjük beküldeni, hogy az a következő számban megjelenhessen (Budapest, I. Donáti u. 7/a., postacím: 1251 Budapest Pf. 70., fax: 201-2401)

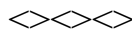
Minden szerdán du. 16-18 óráig félfogadást tartunk az egyesület székhelyén, ahol a hirdetés szövege személyesen leadható, a hozzájárulás megfizethető. A hirdetés megjelentetését csak a hozzájárulás megfizetése esetén vállaljuk.

Csak törvénybe nem ütköző, közízlést nem sértő, az egyesület szellemiségével összeegyeztethető hirdetést fogadunk el.

Előző számunkban megkezdtük "Magyar-örmény családfák" című anyagunk ismertetését. Ennek folytatása áprilisi számunkból anyagtorlódás miatt kimaradt. Olvasóink megértését kérjük, a folytatást később természetesen közöljük.

Örömmel várjuk leveleiket, megjegyzéseiket, közlésre szánt anyagaikat. Rövid hír, hozzászólás, vélemény, új témák, cikkek - minden a hasznunkra lehet!

Szerkesztőség

Ígéretünk szerint közöljük a részletes programot a tervezett körutazásról! Ismételten kérjük, részvételi szándékát jelezze levélben, vagy telefonon az egyesület székhelyén!

**Dél-Erdélyi körutazás
az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület útiterve
1999**

Útvonal: Budapest - Gyula - Nagyszalonta - Arad - Marosillye - Déva - Algyógy - Vajdahunyad - Gyulafehérvár - Szászsebes - Nagyszeben - Fogaras - Sepsiszentgyörgy - Árkos - Brassó - Prázmár - Illyefalva - Kovászna - Csomakőrös - Kézdivásárhely - Szent Anna tó - Csernáton - Szászhermány - Fehéregyháza - Segesvár - Erzsébetváros - Berethalom - Medgyes - Kolozsvár - Bánffyhunyard - Magyarvalkó - Nagyvárad - Ártánd - Szolnok - Budapest.

Időtartam: 7 nap (augusztus.25-31)

Autóbusz útvonalhossz: Budapesttől Budapestig 2.400 km.

Ellátás; félpanzió (estebéd és reggeli)

Szükséges felszerelés: túraruházat, dzseki, túracipő, fürdőruha, elemlámpa

Vezetés: a csoportot képzett erdélyi szakvezetők kísérik a társasutazás kezdetétől végéig.

Pénzváltás: az autóbuszon valutát vagy forintot lejre lehet váltani - az utazás végén a megmaradt lejt az utaskísérő visszaváltja forintra.

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap Indulás: 6 órakor a Batthyányi téri felső rakpartról Határátkelő: Méhkerék
Látnivalók: Gyula (Kiss Ernő és Lázár Vilmos emlékhelyei), Nagyszalonta (Arany János Múzeum a Csonka toronyban), Arad (koszorúk elhelyezése a vértanúk emlékművénél), Marosillye (Bethlen Gábor szülőháza)
Estebéd: az 1. és 2. napon Algyógyon a Diana szálloda vendéglőjében
Szállás: az 1. és 2. napon a Diana szállodában (2-3 ágyas, fürdőszobás lakások)

2. nap Reggeli: a 2, és 3. napon a szálloda vendéglőjében
Látnivalók: Vajdahunyad (várkastély-látogatás), Déva (Magna Curia), Kenyérmező (Kinizsi Pál csatája), Gyulafehérvár (érseki székesegyház, Hunyadi János, Fráter György, I. Rákóczi György és Márton Áron síremléke - érseki fogadás), Szászsebes (Zápolyaház, szász evangélikus templom)

3. nap Látnivalók: Nagyszeben (rövid városnézés), Fogarasi havasok (libegős kirándulás a Bilea katlanba, 2 ezer méter magasra, a tengerszemhez - fakultatív program), Kerc (cisztercita apátság romjai), Fogaras (várlátogatás)
Estebéd: a 3., 4. és 5. napon az árközi turistaszálló ebédlőjében
Szállás: a 3., 4. és 5. napon az árközi turistaszállóban (2-3 ágyas, zuhanyzós szobák)

4. nap Reggeli: a 4., 5. és 6. napon az árközi turistaszálló ebédlőjében
Látnivalók: Brassó (rövid városnézés), Prázmár (szász erődtemplom), Illyefalva (székely erődtemplom), Sepsiszentgyörgy (Székely Nemzeti Múzeum), este Árkoson találkozó a háromszéki és brassói örményekkel

5. nap Látnivalók: Csomakőrös (Kőrösi Csoma Sándor emlékszoba), Kovászna, Zabola, Kézdivásárhely (népviselési babakiállítás-nap, céhmúzeum), Szent Anna tó (fürdőzés), Bálványosvár (pisztrángos piknik - fakultatív program), Csernáton (népfőiskola, tájmúzeum), Eresztevény (Gábor Áron sírja), székely néptáncost - fakultatív program

6. nap Látnivalók: Fehéregyháza (Petőfi emlékmúzeum - koszorúzás), Segesvár (városnézés), Erzsébetváros (örmény emlékhelyek), Berethalom (szász erődtemplom világörökség), Medgyes
Estebéd: Magyarfenesen Csányi Éva kisvendéglőjében Szállás: Tordaszentlászlón, faluturista gazdaságokban

7. nap Reggeli: a szállásadóknál
Látnivalók: Körösfő (varrottas kirakóvásár), Bánffyhunad, Magyarvalkó (kalotaszegi erődtemplom, kopjafás temető), Királyhágó, Nagyvárad ("Az örök Ady" - Kis Török Ildikó és Varga Vilmos pódium-előadása - fakultatív program)

Határátkelő: Ártánd

Érkezés: 21 óra körül

Részvételi díj: 190 DEM/fő

Az összeg tartalmazza a vezetést, a biztosítást, a félpanziót, a szállást és a belépők árát, kivéve a fakultatív programokét és a buszkielutazást.

A fenti program a csoportok igényeinek megfelelően, közös megegyezés alapján részben módosítható. A bejárt emlékhelyek hangulatát tájba illő zenével, felolvasásokkal Petőfi Sándor, Arany János, Ady Endre, Reményik Sándor, Áprily Lajos, Tóth Árpád, Kányádi Sándor, Babits Mihály verseivel és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Levélcím: Transsylvania Info Tour Bt., 3527, Miskolc, Bajcsy Zsilinszky u, 1. II/8., Fax: 06-46-320-478

Az Erdélyi örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja az adományok gyűjtését az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Megköszönjük az eddig hozzánk eljuttatott adományokat, továbbítjuk azokat. Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára is be lehet fizetni.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Hilton fiók: 10100723-72594972-00000007

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

székhelye: 1015. Budapest Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest Pf. 70.

Telefon: 201-1011, fax/tel: 201-2401.

Elnök: dr. Issekutz Sarolta, fogadóidő minden szerdán 16-18 óra között.

Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek

A Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása havonta megjelenő kiadványa

Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta

Szerkesztő: Dávid Csaba, *Munkatársak:* dr. Borszéki Béla, Fancsali János, rétháti Kövér Ilona

Szerkesztőség: 1251. Budapest Pf. 70. *Tel:* (1) 201-1011 *Fax:* (1) 201-2401